

Mgr Mikołaj Stolarski, <https://orcid.org/0000-0003-0791-6399>

Instytut Psychologii

WFCH

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego

w Warszawie

Empiryczna weryfikacja Kołowego Modelu Motywów Ja

Empirical verification of the Circumplex Self-Motives Model

<https://doi.org/10.34766/fetr.v45i1.456>

Abstrakt: Motywy ja stanowią przedmiot dociekań psychologicznych od wielu lat, natomiast samo pojęcie jest stosunkowo nowe. Przedstawiony artykuł zawiera empiryczną weryfikację Kołowego Modelu Motywów Ja bazującego na personalistycznej koncepcji osobowości zaproponowanej przez H. Gasiuła. Autor ten bazując na efektach poszukiwania istotnych źródeł ludzkiej motywacji uzasadniał w swoich analizach, że najbardziej istotne są te motywy, które wynikają z osobowej natury człowieka, a w szczególności z jej atrybutów. Opracowany przez H. Gasiuła i W. Strusa model 12 Motywów Ja jest efektem uwzględnienia różnych kategorii atrybutów osobowych oraz rodzajów Motywów Ja wskazywanych na podstawie różnych empirycznych badań psychologicznych. Uzyskane dane w istotnej mierze potwierdzają trafność Kołowego Modelu Motywów Ja i mogą również stanowić o zasadności ich hierarchicznego uporządkowania.

Słowa kluczowe: motywy Ja, Kołowy Model Motywów Ja, personalistyczna koncepcja osobowości

Abstract: The motives of the self have been the subject of psychological research for many years, while the concept is relatively new. The presented article contains an empirical verification of the Circumplex Model of Self-Motives based on the personalistic concept of personality proposed by H. Gasiul. The author, based on the results of searching for significant sources of human motivation, justified in his analyzes that the most important motives are those that result from the personal nature of man, and in particular from its attributes. The model of 12 self motives developed by H. Gasiul and W. Strus is the result of taking into account various categories of personal attributes and types of self motives indicated on the basis of various empirical psychological studies. The obtained data largely confirm the accuracy of the circular model of self motives and may also constitute the legitimacy of their hierarchical arrangement.

Keywords: Self Motives, Circumplex Self-Motives Model, Personalistic Concept of Personality

Wprowadzenie

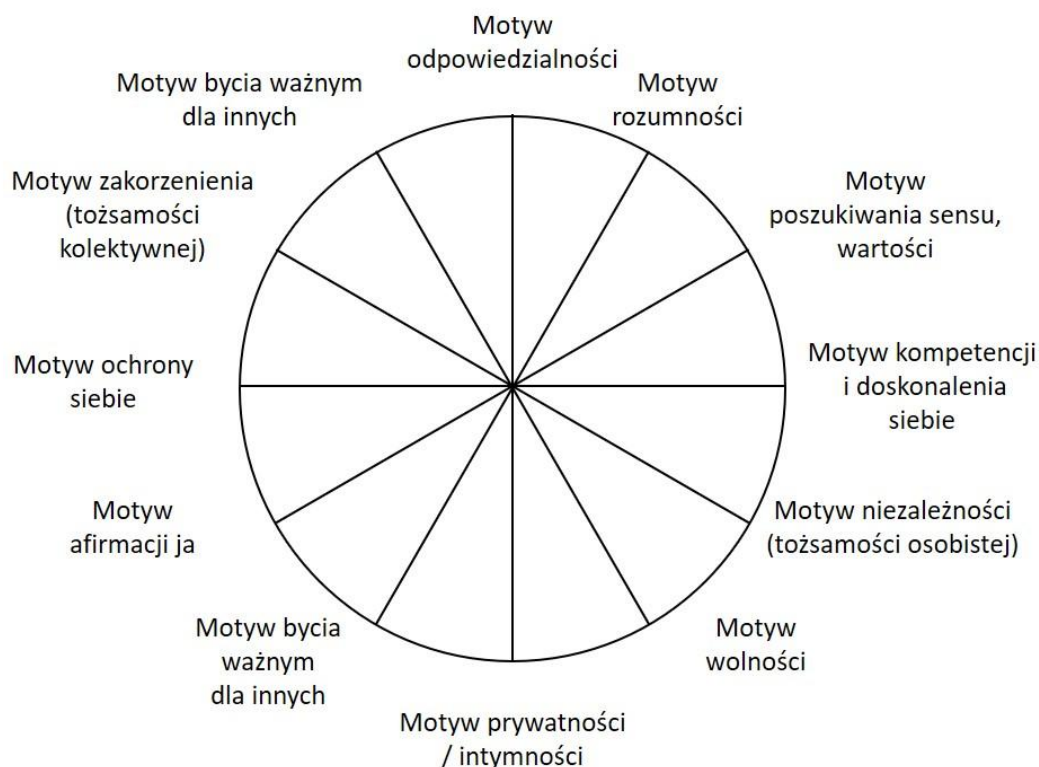
Motywy Ja stanowią obiekt zainteresowań psychologów od wielu lat, choć samo określenie jest pojęciem stosunkowo nowym. Generalnie motyw Ja wskazuje na dynamizm odpowiadający za dążenia na rzecz utrzymania własnej samooceny, obrazu samego siebie. W rezultacie, motywy Ja obejmować mogą wiele kategorii – począwszy od dążenia do zabezpieczenia siebie (np. H.S. Sullivan opracował koncepcję wyjaśniającą powstawanie systemu jaźni jako formy zabezpieczenia i ochrony przez innymi - system jaźni, jak twierdził, to wytwór kultury – por. analizy: Gasiul, 2020, s. 385), konieczności obrony sposobu wartościowania siebie samego (jak np. w teorii Lecky’ego), zabezpieczenia

i utrzymania samooceny (jak u A. Adlera), poprzez wskazanie na znaczenie kompetencji i skuteczności (np. R.White, L.Bandura – por. Gasiul, 2007, s. 346-350), aż do współcześnie dominujących analiz nad motywami tożsamościowymi (Batory, 2018), motywami Ja akcentowanymi w ramach teorii samo determinacji Deci i Ryana (2017), czy też motywami odpowiadającymi za utrzymanie wartości siebie samego (Tesser, Felson i Suls, 2004; Gasiul, 2020).

Jedną ze współcześnie interesujących propozycji może być Kołowy Model Motywów Ja opracowany przez Gasiula i Strusa (2018; por. także: Gasiul, 2020). Podstawą opracowania tego modelu stała się personalistyczna koncepcja osobowości Gasiula (2012, 2020), której podstawy wywodzą się z uogólnionych wniosków wynikających z empirycznych badań i analiz psychologicznych nad poszukiwaniem źródeł ludzkiej motywacji. Jak twierdzi Gasiul (2012), istotne jest określenie specyfiki bytu ludzkiego, a punktem wyjścia do jej określenia jest ludzkie działanie, które pozwala wskazać na istotne źródła motywacji jednostkowej. I dalej, wspomniany autor wskazuje, że analiza istotnych współczesnych teorii motywacji wskazuje na szczególną i podstawową rolę podmiotowego Ja w wyjaśnianiu przyczyn motywowanego zachowania (szersze uzasadnienia: tamże; por. także: Gasiul, 2020, s. 568-570). Podmiotowe Ja jako źródło podejmowanych zachowań motywacyjnych o charakterze zasadniczo nie występującym u innych gatunków istot żywych (jak np. dążenie do twórczości, do tożsamości, do kompetencji, itd.) jednocześnie określa specyfikę bytu ludzkiego, którą można określić mianem osoby. I dalej, bazując na analizach psychologicznych, Gasiul (2020) wskazuje jakiego rodzaju motywy Ja mogą być szczególnie istotne oraz jeśli te kategorie motywów Ja są kluczowe, to na jakie własności (atrybuty) osoby one wskazują. Jest to zatem próba dochodzenia do kategorii motywów Ja i dalej z poziomu psychologicznego próba wnioskowania o specyfice bytu ludzkiego i jej atrybutach. Jest to zatem ścieżka, którą można określić jako dochodzenie do personalistycznej interpretacji osobowości w sposób nie apriori, lecz aposteriori. W efekcie następuje próba określenia na podstawie fenomenów psychologicznych tego, co można określić mianem atrybutów osobowych. To właśnie atrybuty osobowe stanowią (na poziomie analiz typowych dla antropologii personalistycznej) najgłębsze źródło motywacji ludzkiej, przejawem której są właściwe tym atrybutom motywy Ja. Schematycznie można powyższe ująć jak swego rodzaju sekwencję wnioskowania: motywy Ja wskazują na atrybuty osobowe, jako najgłębsze źródła motywacyjne (wynikające z jakości „natury” człowieka), które mogą i są podstawą generowanych potrzeb będących podstawą możliwości uaktywnienia konkretnych dążeń w postaci motywów Ja.

1. Kołowy Model Motywów Ja

Kołowy Model Motywów Ja (KMMJ) jest propozycją, która z perspektywy personalistycznej pozwala na stworzenie całościowego, skończonego katalogu motywów Ja. KMMJ opiera się na trzech założeniach (Gasiul i Strus, 2018). Pierwszym z nich jest uwzględnienie reguły podobieństwa i konfliktu (oraz ortogonalności). Konsekwencją tej reguły jest to, że motywy, które są treściowo podobne mogą skłaniać do podobnych lub zbieżnych treściowo zachowań i są w modelu usytuowane obok siebie. Antagonizm motywów, czyli usytuowanie motywów naprzeciw siebie, prowadzi do tworzenia napięć motywacyjnych, ponieważ spełnienie obu motywów w tym samym momencie nie jest możliwe (np. spełnienie motywu rozumności i motywu afirmacji ja w tym samym momencie). Ostatnią konsekwencją reguł podobieństwa i konfliktu jest ortogonalność motywów, która zakłada, że motywy mogą się konfliktować lub nie, zależnie od kontekstu sytuacyjnego. Jednym z modeli, który również opiera się na powyższych regułach jest model wartości S. Schwartza (Schwartz i in., 2012). Przykładem może być też Kołowy Model Metacech Osobowości (Strus, Ciecuch i Rowiński, 2014), który wykazał możliwość integracji różnych modeli kołowych (Strus i Ciecuch, 2017). Układ Motywów Ja został zaprezentowany na rysunku nr 1.

Rysunek nr 1. Motywy Ja. Opracowanie własne na podstawie Gasiul i Strus (2018) oraz Gasiul (2020)

Drugie założenie (istotne dla wyróżnienia kategorii motywów Ja), wskazuje, że empirycznie uzasadnione w badaniach psychologicznych motywy Ja należy odnieść (przechodząc na poziom interpretacji właściwy antropologii personalistycznej) do właściwych im atrybutów osobowych. Tego typu interpretacja wskazująca, że bardziej pierwotnym fundamentem motywacyjnym są atrybuty osobowe jako własności oddające specyfikę bytu ludzkiego pozwala określić które z atrybutów osobowych są szczególną podstawą różnych kategorii motywów Ja (Gasiul, Strus, 2018; Gasiul, 2020).

Tabela nr 1a. Motywy Ja (Gasiul, Strus, 2018; Gasiul, 2020)

Atrybut – kantowski noumen (rzeczywistość istniejąca, ale niedająca się w pełni poznać)	Motywy Ja fenomeny (jawiące się formy zachowań, chociaż w istocie raczej wnioskowane na podstawie powtarzalnych form zachowań i w dany sposób nazywane)	Definicja
Godność, transcendencja	Motywy bycia ważnym dla innych	Dążenie do bycia obiektem czyjejś miłości, przynależności czy przyjaźni, do bycia kimś ważnym w oczach innych bycia potrzebnym, pomocnym, ważnym, bo spełniającym czyjeś potrzeby.
Godność	Motywy bycia ważnym na tle innych	Dążenie do zachowania poczucia bycia kimś wartościowym poprzez bycie kimś ważniejszym niż inne osoby, na przykład bardziej cenionym, podziwianym, mającym władzę; bardziej wykształconym, lepszym w czymś; dążenie do stawiania sobie bardziej ambitnych celów, wyższych osiągnięć; dążenie do posiadania reputacji, prestiżu lub władzy; mechanizm potwierdzania samego siebie poprzez porównywanie z innymi.
Odpowiedzialności, tożsamości, godności, intencjonalności	Motywy odpowiedzialności	Dążenie, pragnienie gotowości przyjęcia na siebie obowiązku zadbania o kogo/o coś, o siebie, do przestrzegania pewnych zasad moralnych, wartości, powinności itp.
Wolność, intencjonalność, intymność.	Motywy wolności	Dążenie, pragnienie bycia wolnym w dokonywanych wyborach, zmaganie się o to, aby nie być ograniczonym przez innych, dążenie do decydowania o swoich preferencjach, zabiegania o wolność przekonań i wyboru własnych form – sposobów zachowań; Ja wolne, swobodne, polegające na samym sobie

Tabela nr 2b. Motywy Ja (Gasiul, Strus, 2018; Gasiul, 2020) (cd.)

	Motyw zakorzenienia (tożsamości kolektywnej)	Dążenie, pragnienie identyfikacji i więzi z własnym narodem, tradycją kulturową, religijną, grupą społeczną, z której się wywodzi, z grupą zawodową, z rodziną pochodzenia, utożsamiania się z danym sposobem wartościowania i preferencji wartości, potrzeba zakorzenienia – dążenie do bycia integralną częścią jakiejś grupy, narodu itp.
Tożsamość, Godność, Prywatność	Motyw niezależności (tożsamości osobistej)	Dążenie, pragnienie utrzymania własnej niezależności, określania dróg zapewniających własną niepowtarzalność, bycia kimś odrębnym; dążenie do stanowienia o samym sobie, decydowanie o sobie, samodzielności, odrębności od innych.
Motyw ten nie jest związany z atrybutami osobowymi. Ochrona siebie wynika z samego procesu istnienia.	Motyw ochrony siebie	Ochrona samego siebie w wymiarze społecznym, biologicznym; dążenie, pragnienie zabezpieczenia własnych potrzeb, pragnień, ochrony zdrowia i życia, do zachowania bezpieczeństwa poprzez adaptację do świata
Twórczość, Transcendencja, Prywatność, wolność.	Motywy kompetencji i doskonalenie siebie	Transgresja, dążenie do rozwoju osobistego, doskonalenia siebie, pragnienie przekraczania poza własne potrzeby, do opanowania świata przez twórcze nastawienia, poprzez bycie kompetentnym i skutecznym w realizacji stawianych sobie zadań; dążenie do innego – własnego sposobu spojrzenia na to, jak coś jest interpretowane, wyjaśniane; nastawienie na tworzenie nowości, nawet kosztem, ryzyka i pomyłek.
Atrybut intymności, prywatności, wolności, intencjonalności	Motyw prywatności / intymności	Dążenie, odkrywania potencjału własnych wartości i sposobów wartościowania, do zachowania tego rodzaju niedostępność i innych do świata własnych myśli, oczekiwań, marzeń, do zachowania własnej intymności, prywatności; mój świat, prywatność, intymność.
Transcendentność, twórczość, intymność	Motyw poszukiwania sensu, wartości	Obiektywizacja siebie samego, dążenie, pragnienie odkrywania sensu życia, wartości obiektywnych pozwalających na lepszą orientację w świecie, otwartość na universum, nieskończoność – Boga, wykraczanie

		poza codzienne tu i teraz.
	Motyw afirmacji	Dążenie, pragnienie pielęgnowania własnych sentymentów i nadmiernie uczuciowa postawa nasycona narcyzmem – typu postrzegania samego siebie jako kogoś wrażliwego, często nie rozumianego, sentyment do przeszłości, dążenie do ciągłego potwierdzania własnej wartości, do traktowania samego siebie jako kogoś wyjątkowego, szczególnie wybranego; nasycone nadmiernie uczuciami nastawienie do świata; kierowanie się wiarą.
Rozumności, Świadomości siebie	Motyw rozumności	Dążenie, pragnienie pełniejszego zrozumienia świata i samego siebie powiązane ze samoświadomością samego siebie, dążenie do kierowania się logiką, a nie sentymentem.

Trzecim założeniem jest uwzględnienie w modelu trzech zasad rozwoju osobowości:

- 1) zasady przywiązanie – dystansowanie – indywidualizacja;
- 2) zasady perspektywa obiektywna – perspektywa subiektywna;
- 3) zasady zewnątrz – wewnątrzoparcie, które zostały szerzej opisane w pracach Gasiul, Strus (2018) oraz Gasiul (2020).

2. Prezentowane badania

2.1. Cel badań

Celem empirycznej weryfikacji Kołowego Modelu Motywów Ja, będzie zweryfikowanie założenia o kołowej strukturze Motywów Ja, które stanowi podstawowe założenie modelu (Gasiul i Strus, 2018; Gasiul, 2020).

2.2. Metoda

W badaniu został użyty Kwestionariusz Motywów Ja (Gasiul i Strus, 2018) składający się z 61 itemów, po 5 itemów na każdy motyw. Wyjątkiem od tej reguły jest Motyw Rozumności, który jest mierzony przez skalę 6 itemową. Aby uzyskać wyniki dla poszczególnych motywów oblicza się średnią. Osoby uczestniczące w badaniu były proszone o wskazanie w jakim stopniu podane stwierdzenia opisują motywy, postawy i dążenia. Odpowiedzi były kodowane przy pomocy 5 stopniowej skali gdzie 1 = całkowicie nie trafnie mnie opisuje, 5 = całkowicie trafnie mnie opisuje. Itemy kwestionariusza zostały

skonstruowane w taki sposób, aby uchwycić aspekt motywacyjny. Poniżej znajdują się przykładowe stwierdzenia użyte w kwestionariuszu:

- 1) Dbam o to, aby utrzymywać poczucie przynależności do swojej grupy społecznej (np. klubu, kościoła czy narodu), szanuję jej tradycje i staram się być im wierny/a. (Motyw zakorzenienia);
- 2) Staram się być odpowiedzialną osobą, gotową do ponoszenia konsekwencji własnego postępowania. (Motyw odpowiedzialności);
- 3) Zabiegam o to, aby dbać i troszczyć się o bliskie mi osoby. (Motyw bycia ważnym dla innych);
- 4) Dążę do lepszego zrozumienia innych ludzi, siebie i świata. (Motyw rozumności);
- 5) Dążę do odkrywania i poznawania wartości uniwersalnych. (Motyw poszukiwania sensu, wartości);
- 6) Aktywnie dbam o własny rozwój poprzez ciągłe doskonalenie swoich umiejętności. (Motyw kompetencji i doskonalenia siebie);
- 7) Dążę do tego, aby samodzielnie dokonywać wyborów dotyczących mojego życia. (Motyw niezależności);
- 8) Dążę do tego, aby nikt i nic mnie nie ograniczało. (Motyw Wolności);
- 9) Dążę do tego, aby być kimś podziwianym i ważniejszym, niż inni. (Motyw bycia znaczącym na tle innych);
- 10) Dbam o to, aby inni szanowali moją wrażliwość (uczucia) i rozumieli moją wyjątkowość. (Motyw afirmacji Ja);
- 11) Dążę do tego, aby nie ujawniać własnych myśli i przeżyć przed innymi ludźmi. (Motyw prywatności / intymności);
- 12) Unikam jakiegokolwiek ryzyka i staram się nie narażać na żadne niebezpieczeństwo. (Motyw ochrony siebie).

2.3. Osoby badane

Badanie zostało przeprowadzone przy użyciu platformy internetowej USBO, która umożliwia przygotowanie internetowej wersji kwestionariusza. Następnie link do badania został rozesłany przy pomocy wiadomości e-mail oraz platform społecznościowych. W badaniu wzięło udział 194 osób w wieku od 18 do 73 lat ($M= 34,45$; $SD=11,40$). Kobiety stanowiły 78% ($N=151$), a mężczyźni 22% ($N=43$).

3. Wyniki

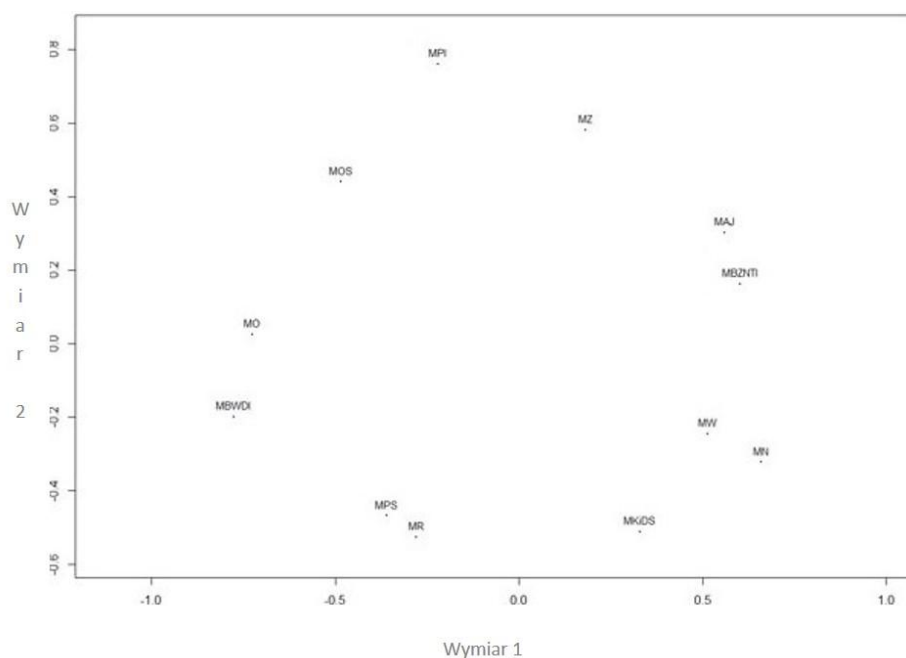
W pierwszej kolejności została zbadana rzetelność wszystkich 12 skal, wyniki zostały zaprezentowane w tabeli nr 2.

Tabela nr 3 Rzetelność Alfa Cronbacha dla 12 skal Motywów Ja

Motyw	Alfa
Motyw zakorzenienia (tożsamości kolektywnej)	0.872
Motyw odpowiedzialności	0.657
Motyw bycia ważnym dla innych	0.64
Motyw rozumności	0.643
Motyw poszukiwania sensu, wartości	0.685
Motyw kompetencji i doskonalenia siebie	0.718
Motyw niezależności (tożsamości osobistej)	0.691
Motyw wolności	0.737
Motyw bycia znaczącym na tle innych	0.856
Motyw afirmacji ja	0.714
Motyw prywatności / intymności	0.718
Motyw ochrony siebie	0.696

Następnie zostały wykonane analizy mające na celu weryfikację założenia dotyczącego kołowej struktury modelu. W celu oszacowania wartości Stress-1, która pozwala na stwierdzenie czy model jest dopasowany do danych, została obliczona wystandaryzowana norma przy pomocy funkcji „*randomstress*” będącej częścią pakietu „*smacof*” (Mair, Groenen i De Leeuw, 2021). Wystandaryzowana wartość wyniosła 0.229. Otrzymana wartość Stress-1 wyniosła 0.176, co pozwala stwierdzić, że model jest dopasowany do danych (Spence i Ogilvie, 1973). Następnie został wykonany test permutacji smacof z 1000 permutacji na surowych danych. Aby uznać wynik za satysfakcjonujący i stwierdzić, że dane są dopasowane do modelu, wartość Stress-1 powinna wynieść $p < .05$. Również wyniki testu permutacji pozwalają na stwierdzenie, że dane są dopasowane do rozwiązania dwu-wymiarowego ($p < .001$). Na rysunku nr 2 została przedstawiona struktura motywów Ja w skalowaniu wielowymiarowym.

Rysunek nr 2 Skalowanie wielowymiarowe dla wyników uzyskanych podczas badania Kwestionariuszem Motywów Ja

Legenda: MBWDI - Motyw bycia ważnym dla innych, MR - Motyw rozumności, MPS - Motyw poszukiwania sensu, wartości, MKiDS - Motyw kompetencji i doskonalenia siebie, MN - Motyw niezależności (tożsamości osobistej), MW - Motyw wolności, MBZNTI - Motyw bycia znaczącym na tle innych, MAJ - Motyw afirmacji ja, MPI - Motyw prywatności / intymności, MOS - Motyw ochrony siebie, MZ - Motyw zakorzenienia (tożsamości kolektywnej), MO - Motyw odpowiedzialności

Wskaźniki korelacji R-Pearsona dla wyników centrowanych zostały zaprezentowane w tabeli nr 3 (Cieciuch i in., 2011).

Tabela nr 4. Korelacja R-Pearsona dla wyników centrowanych

	MZ	MO	MBWDI	MR	MPS	MKiDS	MN	MW	MBZNTI	MAJ	MPI	MOS
MZ	1.000	0.071	0.110	-.303**	0.096	-.326**	.493**	.373**	-.155*	0.021	-.187**	.252**
MO	0.071	1.000	.522**	.199**	-.311**	0.019	0.043	.267**	-.310**	-.189**	-.249**	0.115
MBWDI	0.110	.522**	1.000	0.041	-.305**	-0.086	.170*	.253**	-.213**	0.024	-.204**	0.072
MR	-.303**	.199**	0.041	1.000	.227**	.200**	.185**	0.004	-.473**	.347**	0.079	.149*
MPS	0.096	-.311**	-.305**	.227**	1.000	.303**	0.014	0.057	-0.121	.312**	0.016	.381**
MKiDS	-.326**	0.019	-0.086	.200**	.303**	1.000	.248**	0.128	-.209**	-.209**	.212**	.337**
MN	-.493**	0.043	-.170*	.185**	0.014	.248**	1.000	.461**	-0.090	-.148*	0.014	.438**

MW	-.373**	-.267**	-.253**	0.004	-.057	0.128	.461**	1.000	-0.058	-.034	-.021	-.233**
MBZNTI	-.155*	-.310**	-.213**	.473**	0.121	-.209**	0.090	0.058	1.000	.162*	0.055	0.129
MAJ	0.021	-.189**	-0.024	-.347**	-.312**	-.209**	-.148*	0.034	.162*	1.000	0.116	0.140
MPI	-.187**	-.249**	-.204**	0.079	0.016	-.212**	0.014	0.021	-0.055	0.116	1.000	0.097
MOS	.252**	0.115	0.072	-.149*	-.381**	-.337**	-.438**	-.233**	-0.129	0.140	0.097	1.000

4. Hierarchia Motywów Ja

Gasiul (2020) wskazuje, że Motywy Ja mogą być również postrzegane w sposób hierarchiczny. Motyw dominujący może sprawiać, że pozostałe motywy będą układać się w hierarchię względem motywu nadrzędnego, najbardziej dominującego. Sam układ również może świadczyć o aktualnych tendencjach afektywnych np. utrzymaniu korzystnego obrazu siebie (motyw ochrony siebie, motyw afirmacji Ja) (Gasiul, 2013). Możliwość analizy hierarchiczności występuje również w kołowym modelu wartości Schwartz'a (Schwartz i Bardi, 2001; Ciecuch, 2013). Hierarchia jest budowana poprzez porównanie średnich wyników w skalach i uszeregowanie ich w kolejności od wartości najwyższej do wartości najniższej. W tabeli nr 4 została zaprezentowana hierarchia Motywów Ja.

Tabela nr 5. Hierarchia Motywów Ja

Motyw Ja	Średnia
Motyw bycia ważnym dla innych	4.46
Motyw odpowiedzialności	4.32
Motyw rozumności	4.25
Motyw kompetencji i doskonalenia siebie	4.23
Motyw wolności	4.03
Motyw afirmacji ja	4.02
Motyw niezależności (tożsamości osobistej)	4.00
Motyw ochrony siebie	3.81
Motyw poszukiwania sensu, wartości	3.61
Motyw prywatności / intymności	3.47
Motyw zakorzenienia (tożsamości kolektywnej)	3.46
Motyw bycia znaczącym na tle innych	2.64

5. Dyskusja

Kołowy Model Motywów Ja jest obiecującym sposobem uporządkowania Motywów Ja, a Kwestionariusz Motywów Ja (Gasiul i Strus, 2018) pozwolił na empiryczną weryfikację teoretycznych założeń. Warto zwrócić uwagę, że zaproponowana koncepcja staje naprzeciw wyzwaniom prowadzenia badań psychologicznych. Z jednej strony udaje się ją zweryfikować psychometrycznie przy użyciu zaawansowanych metod statystycznych, a z drugiej strony wciąż nie traci holistycznego podejścia do opisu człowieka. Samo podejście oparte na personalistycznej antropologii człowieka odpowiada na potrzeby prowadzenia badań psychologicznych postulowanych m.in. przez Pankalla i Kilian (2018), którzy wskazują, że aby móc trafnie wyjaśniać zjawiska psychologiczne należy poza myśleniem strukturalnym zwrócić uwagę również na kontekst historyczny oraz kontekst kulturowy. Koncepcja Motywów Ja pozwala na spojrzenie przez pryzmat strukturalny, wymuszony przez metody operacjonalizacji, ale również przez pryzmat indywidualny, ponieważ każda osoba może realizować motywy w swój indywidualistyczny sposób, nadając im niepowtarzalnego jednostkowego znaczenia (Straś-Romanowska, 1995; Gasiul, 2016). Propozycja ta również pozwala na całościowe spojrzenie na Motywy Ja oraz wyjaśnienie ich współzależności. Jest to niewątpliwie wartością tego podejścia. Wcześniejsze propozycje traktowały Motywy Ja jako oddzielne, nie połączone w jeden model zmienne (Wojciszke, 2004), również sposób ich pomiaru był skoncentrowany na uchwyceniu pojedynczego motywu (Metapoznawczego Ja) (Bycz i Konarski, 2016) lub narzędzi do mierzenia motywów samoszacowania, samonaprawy oraz wiedzy o sobie (Fanslau i Brycz, 2019).

Wykonane analizy potwierdzają rzetelność narzędzia oraz skłaniają również do przemyśleń nad strukturą Kołowego Modelu Motywów Ja. Niektóre z Motywów podczas weryfikacji empirycznej nie potwierdziły teoretycznych założeń. Należy ponownie przyjrzeć się Motywowi Prywatności/Intymności. Motyw ten w porównaniu do założeń teoretycznych nie usytuował się w pobliżu motywu Afirmacji Ja oraz Motywu Ochrony siebie, a w pobliżu Motywu Wolności oraz Motywu bycia ważnym na tle innych. Gasiul i Strus (2018) formułując zasadę podobieństwa – konfliktu, założyli, że Motyw Prywatności/Intymności jest bliższy motywom związanym z zewnątrzoparciem. Omawiana empiryczna weryfikacja nie potwierdziła tego założenia. Motyw Prywatność/Intymność znalazł się w części wewnątrz oparcia okręgu. Należy zwrócić uwagę, że jeżeli porównamy Motyw Wolności oraz Motyw Intymności/Prywatności to spełniają one atrybut wolności (Gasiul, 2020), co może być jednym z powodów, dla których Motyw Intymność/Prywatność znalazł się właśnie bliżej motywu wolności. Sama natomiast prywatność również jest związana z motywem wolności i niezależności (Jędruszczak, 2005). Z podobnymi

problemami związanymi z niezgodnością założeń teoretycznych z empiryczną weryfikacją mierzył się Schwartz (Schwartz, 1992; Schwartz i in., 2012), który dokonał rewizji pierwotnego modelu. W związku z tym, że niniejszy artykuł jest pierwszą próbą weryfikacji empirycznej, wydaje się, że jest za wcześnie na tak daleko idące rekomendacje. Należy również zwrócić uwagę, że nie została jeszcze przeprowadzona weryfikacja dwóch pozostałych narzędzi do mierzenia Motywów Ja (Skale Motywów Ja oraz Inwentarz Sfer Życia) (Gasiul i Strus, 2018).

Bibliografia:

- Batory, A. (2018). Motywy tożsamościowe - sposób pomiaru w ujęciu teorii motywowanego konstruowania tożsamości, (w:) H. Gasiul (red.) *Metody badania Emocji i Motywacji*, 335–348, Warszawa: Difin.
- Bycz, H., Konarski, R. (2016). Narzędzie do pomiaru metapoznawczego Ja: MJ-24, *Psychologia Społeczna*, Wydawnictwo Naukowe Scholar Sp. z o.o., XI (39), 509–526, doi: <https://doi.org/10.7366/1896180020163909>.
- Cieciuch, J. (2013). *Kształtowanie się systemu wartości od dzieciństwa do wczesnej dorosłości*, Warszawa: Liberi Libri.
- Cieciuch, J., Hulak, A., Kitaj, M., Leszczyńska, J., Bulkowska, D. (2011). Kołowa struktura wartości u dzieci przedszkolnych, *Studia Psychologica*, 11 (11), 5–18.
- Fanslau, A. i Brycz, H. (2019). Rola metapoznawczego Ja w poszukiwaniu diagnostycznych informacji o sobie, *Czasopismo Psychologiczne*, 2 (25), doi: <https://doi.org/10.14691/CPJ.25.2.151>.
- Gasiul, H. (2007). *Teorie Emocji i Motywacji*, Warszawa: UKSW.
- Gasiul, H. (2012). Czy powrót do psychologii personalistycznej jest możliwy i jak mógłby być uzasadniony?, *Czasopismo Psychologiczne*, 2 (18), 1–14.
- Gasiul, H. (2013). Poczucie szczęścia a dojrzałość człowieka, *Horyzonty Psychologii*, 3, 53–70.
- Gasiul, H. (2016). Podmiotowość z perspektywy wybranych teorii psychologicznych, *Psychologia Rozwojowa*, 3 (21), 9–24, doi: <https://doi.org/10.4467/20843879PR.16.013.5524>.
- Gasiul, H. (2020). *Psychologia osobowości. Nurty, teorie, koncepcje*, Warszawa: Difin.
- Gasiul, H., Strus, W. (2018). Wybrane sposoby pomiaru motywów Ja, (w:) H. Gasiul (red.) *Metody badania Emocji i Motywacji*, 349–388, Warszawa: Difin.
- Jędruszczak, K. (2005). Prywatność jako potrzeba w ramach koncepcji siebie, *Roczniki Psychologiczne*, 2 (8), 111–135.
- Mair, P., Groenen, P.J.F. i De Leeuw, J. (2021). *More on Multidimensional Scaling and Unfolding in R: smacof Version 2*, za: <https://cran.r-project.org/web/packages/smacof/vignettes/smacof.pdf> (dostęp: 15.12.2020).

- Pankalla, A. i Kilian, A. (2018). Re-wizja i re-autoryzacja psychologii. Ekspedycja na peryferie-od myśli krytycznej ku psychologii realnej, *Psychological Journal*, 24, 21–35, doi: <https://doi.org/10.14691/CPJ.24.1.21>.
- Schwartz, S.H. (1992). Universals in the content and structure of values: Theory and empirical tests in 20 countries, (in:) M. Zanna (ed.) *Advances in experimental social psychology*, 1–65, New York: Academic Press.
- Schwartz, S.H. i Bardi, A. (2001). Value hierarchies across cultures: Taking a similarities perspective, *Journal of Cross-Cultural Psychology*. SAGE Publications Inc., 3 (32), 268–290, doi: <https://doi.org/10.1177/0022022101032003002>.
- Schwartz, S.H., Cieciuch, J., Vecchione, M., Davidov, E., Fischer, R., Beierlein, C., Ramos, A., Verkasalo, M., Lönnqvist, J.E., Demirutku, K., Dirilen-Gumus, O. i Konty, M. (2012). Refining the theory of basic individual values, *Journal of Personality and Social Psychology*, 4 (103), 663–688, doi: <https://doi.org/10.1037/a0029393>.
- Spence, I., Ogilvie, J.C. (1973). A table of expected stress values for random rankings in nonmetric multidimensional scaling, *Multivariate Behavioral Research*, 4 (84), 511–517, doi: https://doi.org/10.1207/s15327906mbr0804_8.
- Straś-Romanowska, M. (1995). Główne idee teoretyczne i metodologiczne psychologii personalistyczno-egzystencjalnej jako dyscypliny humanistycznej, (w:) M. Straś-Romanowska (red.), *Na tropach psychologii jako nauki humanistycznej*, 15–47, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Strus, W., Cieciuch, J. (2017). Towards a synthesis of personality, temperament, motivation, emotion and mental health models within the Circumplex of Personality Metatraits, *Journal of Research in Personality*, 66, 70–95, doi: <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.jrp.2016.12.002>.
- Strus, W., Cieciuch, J., Rowiński, T. (2014). The circumplex of personality metatraits: A synthesizing model of personality based on the Big Five, *Review of General Psychology*, 4 (18), 273–286, doi: <https://doi.org/10.1037/gpr0000017>.
- Tesser, A., Felson, R.B., Suls, J.M. (2004). *Ja i tożsamość*, Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.
- Wojciszke, B. (2004). *Człowiek wśród ludzi: zarys psychologii społecznej*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.